

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-87>

УДК 656.07

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОГО РИНКУ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНИХ ПОСЛУГ

CURRENT TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF THE GLOBAL MARKET OF TRANSPORT AND LOGISTICS SERVICES

Сташенко Юлія Вікторівна

кандидат економічних наук, доцент,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6909-4074>

Гавриловський Олександр Степанович

кандидат економічних наук, доцент,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1358-9646>

Stashenko Juliia, Gavrylovskiy Oleksandr
SHEI "Kyiv National Hetman University of Economics"

Стаття присвячена актуальним питанням розвитку глобального ринку транспортно-логістичних послуг які визначається цілою низкою обставин. Проаналізовано прискорення процесів взаємодії всіх галузей економіки, які провокують транспортний сектор на постійні поліпшення. Досліджено транспортний сектор, який є одним з основних факторів глобалізації як міжнародної торгівлі, так і транснаціональних компаній, оскільки розвиток міжнародних та внутрішніх ринків у всі часи супроводжувався вільним переміщенням товарів та ресурсів. Розглянуто суперечливі тенденції інфраструктурного сектору та залежність транспорту від галузей матеріальних благ. Окреслено резерви впливу на регіональний розподіл виробничих потужностей, які беруть участь у процесі відтворення і виступають у ролі одного з основних елементів системи економічних відносин.

Ключові слова: глобальний ринок, транспортно-логістичні послуги, транспортний сектор, міжнародна торгівля, інфраструктурний сектор, інтеграційні процеси.

The article is devoted to topical issues of the development of the global market of transport and logistics services, which is determined by a number of circumstances. The acceleration of the processes of interaction of all branches of the economy, which provoke the transport sector to constant improvements, is analyzed. The transport sector is studied, which is one of the main factors of globalization of both international trade and transnational companies, since the development of international and domestic markets has always been accompanied by the free movement of goods and resources. Controversial trends in the infrastructure sector and the dependence of transport on the industries of material goods are considered. The reserves of influence on the regional distribution of production capacities, which participate in the process of reproduction and act as one of the main elements of the system of economic relations, are outlined. Determine the role and importance of the transport services market in the world economy. To analyze the dynamics of the volume and structure of transport services in the world. To study the factors determining the development of the international market of transport services. Identify prospects for the development of the international transport services market. Determine the place of Ukraine in the world market of transport services. To propose a set of measures aimed at strengthening the position of Ukraine in the world market of transport services. The acuteness and complexity of the problems associated with taking into account the patterns and new trends in the development of the world market of transport services, as well as identifying their impact on the economy, determined the topic of the study. For many years of studying this sphere of the world economy in foreign and domestic scientific studies, much attention was paid to the principles of the transport market and the impact on many processes at the macroeconomic level, as well as the consequences of the impact on the internal state of the country. The actions of the countries designed to increase the competitiveness of this sector were also considered.

Keywords: global market, transport and logistics services, transport sector, international trade, infrastructure sector, integration processes.

Постановка проблеми. Гострота і складність проблем, пов'язаних з урахуванням закономірностей та нових тенденцій розвитку світового ринку транспортних послуг, а також з виявленням їхнього впливу на економіку, зумовило тему дослідження. За багато років вивчення даної сфери світової економіки в зарубіжних та вітчизняних наукових дослідженнях велика увага приділялася принципам роботи ринку транспорту та впливу на безліч процесів на макроекономічному рівні, а також наслідкам впливу на внутрішній стан країни. Також розглядалися дії країн, створені задля збільшення конкурентоспроможності даного сектора.

Проте, суттєві зміни у розвитку світового ринку транспортних послуг ще не отримали всебічного висвітлення у сучасних дослідженнях. На цьому етапі розвитку світового ринку транспортних послуг залишається безліч не вирішених питань. Зокрема, недостатня увага приділяється вивченню та впровадженню науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт та удосконаленню управлінської системи транспортної сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

На сучасному етапі життя докладне вивчення світової торгівлі послугами стає дедалі популярнішим, попри це сфера світової економіки досі мало вивчена. Провідні вчені світу приділяли дуже мало уваги цій сфері, тому послуги на практиці практично не вивчалися. Можливо, саме тому у світовій літературі немає точного визначення поняттю послуги, також немає чіткого розмежування видів послуг, сфери їх регулювання. Відомо, що останніми роками спостерігається тенденція до збільшення ролі послуг. Сфера послуг виросла у найбільшу галузь економіки. Крім того, цьому сприяє зростання технічного оновлення засобів праці, запровадження більш досконалих технологій. Провідним вченими економістами, такими як: Бережна Г. В., Васильєв Ю. А., Гаджинський А. М., Гордон М. П., Кярова А. А., Прокушева Є. Ф., Рагуліна Ю. В., Тихонова Н. Б., Чириченко Ю. В. та інші, досліджено низку питань пов'язаних із розвитком глобального ринку транспортно-логістичних послуг, але деякі питання ще залишилися маловивченими.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Структурні зміни, що характеризують процеси глобального виробництва та міжнародної торгівлі, відбуваються завдяки еволюційним стрибкам у світовому транспортному секторі. Закони та законо-

мірності даного ринку мають свої особливості. При цьому ці закони мають властивість постійно змінюватися під впливом безлічі різних чинників. Транспортний сектор, на даному етапі розвитку економіки, є одним з основних факторів глобалізації як міжнародної торгівлі, так і транснаціональних компаній, оскільки розвиток міжнародних та внутрішніх ринків у всі часи супроводжувався вільним переміщенням товарів та ресурсів. На сучасний транспортний сектор впливають суперечливі тенденції, наприклад те, що, будучи інфраструктурним сектором, транспорт залежить від галузей матеріальних благ. Крім цього транспорт значно впливає на регіональний розподіл виробничих потужностей, бере участь у процесі відтворення і виступає у ролі одного з основних елементів системи економічних відносин.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Визначити роль і значення ринку транспортних послуг у світовому господарстві, охарактеризувати динаміку обсягу та структуру транспортних послуг у світі, висвітлити фактори, що визначають розвиток міжнародного ринку транспортних послуг, виявити перспективи розвитку міжнародного ринку транспортних послуг, визначити місце України на світовому ринку транспортних послуг, запропонувати комплекс заходів, вкладених у зміцнення позицій України на світовому ринку транспортних послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Транспортні послуги є одним із найважливіших елементів для розвитку всієї системи міжнародної торгівлі. Створення та розвиток сучасних морських вантажних перевезень багатьма країнами розглядається як один із основних напрямів забезпечення національної економічної безпеки та суверенітету [1, с. 86]. Контейнеризація вантажних перевезень, що обслуговуються морським і наземним транспортом, зробила дешевшим і спрощеним весь ланцюжок перевезень та експедиторських операцій, але при цьому заклала основу для подальшого розвитку єдиного міжнародного правового поля в галузі транспортного сервісу. Важливе місце у зовнішній торгівлі займає доставка товару від продавця до покупця, так званий товарообіг. Витрати в системі товарообігу можуть включати такі витрати на послуги: транспортування товарів, розрахованих на основі транспортних тарифів; перевезення товарів із підприємства до місця перевезення; транспортування товарів із транспортних засобів до складу покупця;

навантаження товару від відправника; розвантаження у вантажоодержувача та можливих перевантажень за маршрутом; зберігання товарів при транспортуванні, перепакуванні, повторному сортуванні; доставку та утримання товарів на складах перед продажом; пакування, маркування та страхування транзитних вантажів; оплати вантажних зборів у портах, сплати податків, адміністративних витрат.

Нині спостерігається швидке зростання обсягів прикордонної торгівлі, що пов'язано з розвитком мереж електрозв'язку, появою мережі Інтернет та розвитком інформаційних технологій. Аналізуючи, можна припустити, що впровадження нових технологій у торгівлю має надати великого поштовху, імпульсу в тих областях, які були технічно неможливі. Лише половина чи навіть менше зобов'язань членів внутрішньо транспортних операцій передбачає повне відкриття доступу на ринки для транскордонних торгових потоків. Це пов'язано з бажанням захистити національні ринки послуг. Інформаційні технології роблять різні способи надання послуг взаємозамінними, можливості для транскордонного надання послуг зростають. Можливості роботи на відстані, оперативні реагування, створення відео та аудіо-конференцій реальні завдяки інформаційним технологіям, потрібно лише записати інформацію у цифровому вигляді. Експортери послуг дедалі активніше беруть на озброєння транскордонну торгівлю для внутрішнього надання послуг, електронного спілкування з клієнтами та партнерами. Транскордонна торгівля так само не обходиться без транспортних послуг, які все ще у межах досить суворих обмежень. Розвиток електронної торгівлі докорінно змінює погляд на способи надання послуг, при цьому так само відриваючи нові перспективи та можливості, скорочуючи час, витрати на надання послуг, часто змінюючи характер надання послуг.

Сфера послуг зазвичай захищена державою від іноземної конкуренції, ніж сфера матеріального виробництва. Крім того, транспорт та зв'язок, фінансові та страхові послуги, наука у багатьох країнах традиційно перебувають у повній або частковій власності держави або під її суворим контролем. Імпорт послуг у великих масштабах може, як вважають громадськість та уряди багатьох країн, становити загрозу їхньому благополуччю, суверенітету та безпеці. У результаті ринок торгівлі послугами наповнений бар'єрами

значно більше, ніж ринок торгівлі товарами. На ринку послуг мають місце бути послуги, види яких не придатні для участі в міжнародному економічному обороті. Це відноситься до послуг особистого споживання. Регулювання діяльності послуг має певну специфіку на світовому ринку. Це пов'язано з тим, що послуги відрізняються надзвичайно широкою різноманітністю форм та контенту, при цьому утворюючи єдиний ринок, що не має спільних рис, проте має загальні тенденції, які дозволяють глобально регулювати ринок, навіть за умови постійного розвитку та нововведень [2, с. 36].

Міжнародні відносини між країнами завжди зумовлювалися пересуванням товару між ними. Саме собою формування транспортних систем відбувалося в рамках національних економічних систем. Спеціалізація транспорту виявляється у розподілі існуючих та створенні нових галузей промисловості з однорідним продуктом або послугою, а також у розподілі праці між підприємствами галузі. При переході до ринкових відносин важливо звернути увагу, які структуроутворюючі процеси відбуваються у сфері транспорту. Структура транспорту розуміється як склад, кількісні співвідношення та види взаємозв'язку окремих галузей.

Транспортна логістика – це головна складова транспортування між країнами та регіонами. Вона займається управлінням всіх потоків руху у всіх напрямках. Автомобільний вид перевезень є більш поширеним у логістиці, використовується для перевезень не великогабаритних товарів на невеликій відстані, але має свої недоліки, серед яких: висока собівартість перевезень, імовірність крадіжок та пограбувань, обмеження вантажопідйомності перевезень, стан доріг та їх протяжність, порівняно невеликий термін експлуатації.

Транспортні послуги в Україні наразі є однією із провідних статей українського експорту послуг. Структура експорту транспортних послуг в Україні досить диверсифікована. Найбільша частка експорту припадає на трубопровідний транспорт від загального обсягу, потім експорт охоплює повітряний транспорт та залізничний і морський транспорт. Найменший відсоток припадає на послуги поштової та кур'єрської служби [3, с. 54].

Наразі більше вантажоперевезень в Україні забезпечуються залізничним і автомобільним транспортом. Якщо порівняти їх частки в 2020 та 2021 роках, то можна помітити, що залізницю переправляють більше половини всіх вантажів, але її частка знизилась за рік

на 1,7%, а частка автомобільного транспорту зросла на 0,9%. Це свідчить про підвищення значущості автомобільного виду транспорту в Україні. Причинами цього є збільшення інвестицій у розвиток автодорожньої інфраструктури, прихід на ринок великих іноземних компаній, а також проблеми в залізничній галузі. Оцінюючи частку автомобільних перевезень, треба враховувати значну частину тіншового сектора, який не входить в офіційну статистику. На залізничному транспорті дедалі більш актуальним стає питання оновлення рухомого складу. Брак коштів на цей процес може привести до істотного скорочення парку вантажних вагонів [4].

Ринок перевезень має широкі перспективи, а в плані розвитку бізнесу він демонструє тенденцію зростання в останні роки на тлі економічної кризи. Однак, незважаючи на позитивну динаміку, галузь має багато перешкод, які негативно впливають на її розвиток.

Створення та впровадження систем автоматизації та автоматичного керування дозволить на більш високому рівні вирішувати завдання управління транспортними засобами та їх потоками, а також безпеку та екологічність. Функція планування полягатиме в розробці інформаційних технологій на основі логістичних принципів, забезпеченні засобів для збору, обробки, передачі та відображення інформації, а також аналізу та обґрунтування рішень. Міжнародна практика прагне не створювати додаткові транспортні комунікації (наприклад, багаторівневі розв'язки, які накладають інформаційно-психологічне навантаження на учасників дорожнього руху та обслуговуючі структури), а максимально ефективно використовувати існуючу інфраструктуру за допомогою ефективного управління дорожнім рухом. З цією метою в Україні активно створюється інтелектуальна транспортна система, користуючись перевагами інноваційних розробок у моделюванні систем дорожнього руху та автоматичному регулюванні транспортних потоків, надаючи кінцевим користувачам більше інформації та безпеки, а також якісно підвищуючи рівень взаємодії традиційних транспортних засобів системи [5].

Прогнозні методи, засновані на моделюванні та накопиченій раніше інформації, можуть бути використані в інтелектуальних транспортних системах. Масштаби світової торгівлі, свідками яких ми сьогодні є, поряд із широким створенням транснаціональних корпорацій, передбачають швидкий потік това-

рів і ресурсів між різними країнами. Світовий транспортний комплекс пов'язує виробників із споживачами товарів і сировини, забезпечуючи ефективне функціонування ринкової економіки. Ринок транспортних послуг вважається окремою галуззю світового господарства. Відповідно до визнаної класифікації, основні сегменти цього ринку включають: вантажні перевезення, менеджмент, логістика та вантажні послуги. Основними факторами, що сприяють подальшому розвитку ринку транспортних послуг, є зростання товарообігу та конкуренції серед товаровиробників.

Висновки. Транспорт – найважливіша складова розвитку світової економіки та життя в цілому, оскільки транспорт є стратегічно важливим сектором світової економіки. Прискорення процесів взаємодії всіх галузей економіки провокує транспортний сектор на постійні поліпшення. Структурні зміни, що характеризують процеси глобального виробництва та міжнародної торгівлі, відбуваються завдяки еволюційним стрибкам у світовому транспортному секторі.

Усунення операційних перешкод є умовою досягнення балансу в зовнішній економіці. Сучасний напрямок розвитку міжнародної торгівлі послугами, безумовно, також є напрямком протидії кризі: популяризація безготівкової торгівлі послугами та розвиток онлайн-торгівлі, усунення бар'єрів у міжнародній торгівлі послугами, сприяння безпечні цифрові платежі, формулювання експортної стратегії України, яка забезпечить інституційну підтримку просування нових послуг на зовнішні ринки за підтримки держави.

Через певні адміністративні проблеми в країні спостерігаються значні позитивні зрушення у сфері автомобільного та повітряного транспорту, а залізничний транспорт занепадає. У майбутньому, розвиток ринку транспортних послуг буде формуватися на основі останніх технологічних досягнень. Нинішні недоліки галузі знайдуть своє відображення в подальших тенденціях комп'ютеризації та цифровізації.

До провідних технологій, які можна впровадити в транспортний процес, належать інтелектуальні транспортні системи, технологія блокчейн, штучний інтелект тощо.

Загалом транспортна галузь характеризується автоматизацією всіх процесів шляхом модернізації існуючих базових технологій. Ринок транспортних послуг активно розвивається і став невід'ємною частиною суспільної інфраструктури, і, звісно, він продовжуватиме

розвиватися, незважаючи на різні перешкоди, оскільки поки що неможлива торгова угода ні на мікро, ні на макрорівні.

З метою подальшого підвищення конкурентоспроможності українських послуг на

міжнародному ринку необхідно збільшити частку експорту наукоємних, інформаційних, інтелектуальних послуг з метою створення ефективної національної системи підтримки експорту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гаджинський А. М. Практикум із логістики. Інформаційно-впроваджувальний центр «Маркетинг». 2019. 116 с.
2. Гордон М. П. Досвід взаємодії постачальницько-збутових та транспортних організацій з перевезень вантажів. 2020. 71 с.
3. Кузьома О. Ю. Євровектор зовнішньої торгівлі України в контексті розширення ЄС. *Вісник Київського національного університету. Серія: Економіка*. 2018. Вип. 98. С. 13–17.
4. Офіційний сайт Світової організації торгівлі. URL: <https://www.wto.org> (дата звернення: 22.06.2022).
5. Період зростаючого навантаження: аналіз ринку автомобільних і залізничних перевезень України. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/periodvozzrastayushej-nagruzki-analiz-rynka-avtomobilnyh-i-zheleznodorozhnyhperevozok-ukrainy> (дата звернення: 22.06.2022).

REFERENCES:

1. Hadzhynskyy A. M. (2019) *Praktykum iz lohistyky* [Workshop on logistics]. Informatsiyno-vprovadzhuvalnyy tsentr [Information and implementation center]. «*Marketing*», 116 p. (in Ukrainian)
2. Hordon M. P. (2020) *Dosvid vzayemodiyi postachalnytsko-zbutovykh ta transportnykh orhanizatsiy z perev-ezen vantazhiv* [Experience of interaction of supply and sales and transport organizations in cargo transportation]. (in Ukrainian)
3. Kuz'oma O. Y. (2018) *Yevrovektor zovnishnoyi torhivli Ukrayiny v konteksti rozshyrennya ES* [Eurovector of Ukraine's foreign trade in the context of EU expansion]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu* [Bulletin of Kyiv National University. Series: Economy]. Issue 98, pp. 13–17.
4. Ofitsynyy sayt Svitovoyi orhanizatsiyi torhivli [Official website of the World Trade Organization]. Available at: <https://www.wto.org> (accessed 22 June 22 2022).
5. Period zrostayuchoho navantazhennya: analiz rynku avtomobil'nykh i zaliznychnykh perevezen' Ukrayiny [The period of increasing load: analysis of the road and rail transportation market of Ukraine]. Available at: <https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/periodvozzrastayushej-nagruzki-analiz-rynka-avtomobilnyh-i-zheleznodorozhnyhperevozok-ukrainy> (accessed 22 June 22 2022).